

‘Of het nu gaat om een genadeloze misdadiger of een door en door goed mens: geen van beiden zijn ze dat uit vrije wil. En dat is een moeilijk besef. De wetenschap druist in deze radicaal in tegen onze intuïtie’

‘Welke straf of maatregel een misdadiger moet krijgen, is geen juridische, maar een gedragswetenschappelijke vraag. Laat dit dus over aan mensen die over deze kennis beschikken. En laten we eindelijk proberen te begrijpen dat internering géén zwakgebod is. Als het nodig blijkt, kunnen mensen levenslang geïnterneerd blijven. Dat geldt voor geen enkele gevangenisstraf in de praktijk. Zelfs niet voor wie levenslang krijgt.’

Preventie is geen illusie

Farah Focquaert is moraalfilosofe en onderzoekster aan de Universiteit Gent. Ze verdiept zich in de neurobiologische basis van psychopathie en de ethische vragen eromheen, maar ook in de zin en onzin van gevangenisstraffen. Daarvoor werkt ze al lange tijd samen met Adrian Raine, professor psychologie aan de University of Pennsylvania. In het ietwat ontmoedigende verhaal over onze geketende gedachten, gloort een lichtpunt: preventie is geen illusie. Een psychopaat genezen kunnen we voorlopig niet, maar we kunnen misschien wel verhinderen dat kinderen die de kiem voor psychopathie in zich dragen, zich ook tot gevaarlijke psychopaten zullen ontwikkelen. ‘Het onderzoek staat nog in zijn kinderschoenen,’ klinkt het voorzichtig bij Farah Focquaert, ‘maar de eerste en voorlopige resultaten zijn hoopgevend.’

Een paar dingen staan vast. Eerste feit: niemand is puur genetisch geprogrammeerd om een psychopaat te worden. Farah Focquaert: ‘De recentste onderzoeken wijzen op een min of meer gelijke inbreng van erfelijke en omgevingsfactoren. Psychopathie is een

ontwikkelingsstoornis. Ook dat weten we uit recent onderzoek. Zodra die stoornis zich volledig ontwikkeld, kan ze niet meer behandeld worden.’

Voor eens en voor altijd

Tweede feit dat vaststaat: eens psychopaat, altijd psychopaat. Dat is duidelijk te zien op hersenscans. ‘We weten dat verschillende hersengebieden - de amygdala en de orbitofrontale cortex zijn er maar enkele van - bij psychopaten anders werken dan bij een gemiddelde mens. Concreter: hun morele redeneervermogen is structureel anders. Het is onder meer dát wat van psychopathie een psychiatrische stoornis maakt. We kunnen op basis van wat we nu weten dus alleen maar zeggen: zware psychopaten zijn niet moreel verantwoordelijk voor wat ze doen. Het is een zware claim, en het klinkt wellicht hard. Maar zelfs de bekende Amerikaanse expert in crimineel en geestelijkheidsrecht Stephen Morse benadrukt dat we psychopaten niet tot onze morele gemeenschap kunnen rekenen. En hij is nochtans een grote pleitbezorger van strenge straffen.’

En toch is voor Farah Focquaert de vraag naar verantwoordelijkheid niet de belangrijkste vraag. De maatschappij beschermen tegen de criminele daden van sommige psychopaten, dáár gaat het om. Over dus naar feit drie dat volgens Focquaerts onderzoek vaststaat, en dat ongetwijfeld botst met het rechtvaardigheidsgevoel van velen: gevangenisstraffen werken averechts. ‘Psychopaten die voor lange tijd in de gevangenis terecht komen, komen niet tot inkeer. Integendeel: het werkt een

mogelijk terugval alleen maar in de hand. Wat ze eerder in zich hadden, wordt tijdens een klassieke gevangenisstraf alleen maar sterker. Wat dan wél zin heeft? Internering in een gesloten psychiatrische instelling. Zolang het nodig is. En in veel gevallen is dat levenslang.’

Vette vis

Maar het goede nieuws is dus vooral dit: zware psychopathie zou in sommige gevallen wel eens voorkomen kunnen worden. Als we het tenminste vroeg opsporen en aanpakken. Uit een langlopend onderzoek van Adrian Raine blijkt dat bij driejarigen de grootte van de amygdala iets vertelt over de kans op psychopathie: die is beduidend kleiner bij kinderen die later gewelddadig gedrag vertonen. Bij driejarigen is de ontwikkeling nog in volle gang, en kunnen omgevingsfactoren misschien de doorslag geven. Een van die factoren is bedrieglijk eenvoudig: een juiste voeding. Farah Focquaert: ‘Kinderen die voldoende omega 3-vetzuren - visolie dus - binnenkrijgen, vertonen op latere leeftijd minder crimineel gedrag dan kinderen die geen voedingssupplement krijgen. Maar ook op een volwassen populatie is het effect van visolie merkbaar. In gevangenis en gedetineerden omega 3 kregen, daalde het aantal gewelddadige incidenten met vijftientig procent. Toegegeven: het onderzoek staat nog in zijn kinderschoenen. Maar evengoed vind ik het vreemd dat er zo weinig media-aandacht aan besteed wordt. Is het te simpel? Te goedkoop misschien? Veel goedkoper dan psychofarmaca. Misschien is het dat wel.’

